

Nätverket svenska kulturlandskap

Välkommen till årets nätverksträff

8–9 oktober 2025

Kulturlandskap på Gotland

Landskapet på Gotland

Ibland sägs att hela landskapsutvecklingen på Gotland ligger femtio år efter "fastlandet". På gott och ont, kanske. 1900-talets så kallade rationalisering har förstås genomförts även här. Idag sköts åkermarker och beten i stor utsträckning av ett fåtal storskaliga jordbruk, precis som på andra håll i landet. Från början styrdes det av en ambition från statsmakter och myndigheter att effektivisera och öka produktionen. Idag ser det ut som att det har gått för långt och nackdelarna överväger.

På Gotland finns ändå kvar många spår och rester av vårt tidigare mer småskaliga jordbruk, ja även av det förmoderna traditionella brukandet. Som så ofta syns det bäst i mindre bördiga trakter och marker, där det inte har varit möjligt att lägga om till högentensiv spannmålsodling eller annat.

Det är också något speciellt med en ö ute i havet. Traditionella brukandeformer, sedvänjor, språk och annat dröjer sig kvar. Ett exempel är att det finns brukare som än idag håller kvar vid det gamla, att bruka både öppna marker och skogar tillsammans, med djurhållningen som grund. Ett annat exempel är de gotländska ängsmarkerna. Idag hävdas omkring 200 ängar på traditionellt sätt, med fagning, slåtter och höbärgning. En liten spillra av gångna tiders vinterfoderförsörjning på Gotland och samtidigt [ett viktigt natur- och kulturarv](#).

Dämba på Fårö. Akvarell av Nils Forshed.

Årets träff

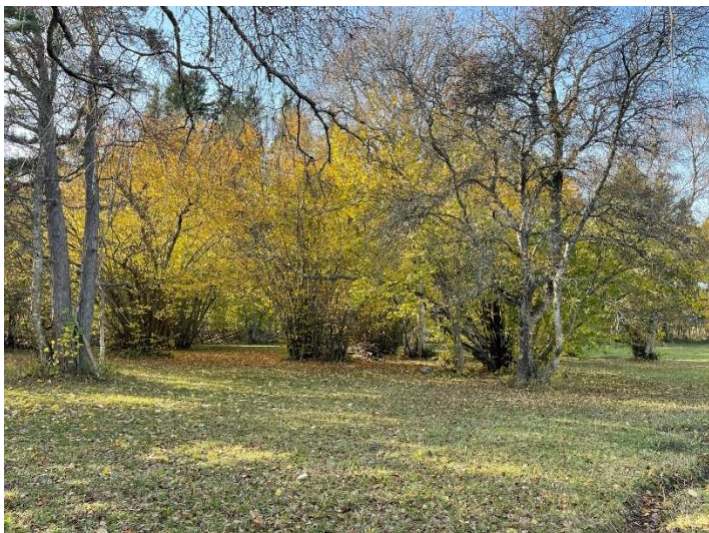
Vi kommer att besöka aktiva brukare på ett par olika håll på ön.

Kring Dämba på Fårö kan man vistas i [ett av södra Sveriges bäst bevarade kulturlandskapsavsnitt](#). Stängsel avgränsar hela den här delen av Fårö. Inom denna stora fålla går djuren fritt: de stängs inte in i beteshagar, de stängs ut från åker och äng. Så har jordbruket organiserats i många hundra år i Sverige, men idag har det nästan helt försvunnit. Utom här.

Vid Stora Hajdes i Fröjel finns hela arronderingen intakt: från gården leder fäгатan förbi inägorna och rakt ut i utmarken, eller hajden, som det heter på gotländska. Här vidtar [ett par hundra hektar barrskogsklädda marker](#), där en besättning rödkullor kan röra sig fritt, i synnerhet innan skörd och höbärgning i inägorna.

Vid gården Dämba på Fårö är det gotländska pälsfår som står i centrum för brukandet.

Vi kommer också att göra en del andra stopp under dagarna. Bland annat kommer vi att besöka ett känt fornlämningsområde i Fröjel som kallas [Vallhagar](#). Där finns alldeles ovanlig goda möjligheter att se hur bebyggelse och annat såg ut innan den stora katastrofen på 500-talet. Då orsakade flera stora vulkanutbrott en flerårig missväxt av sådana dimensioner att många gårdar övergavs helt. Det är en av de största förändringarna av det gotländska kulturlandskapet vi känner till, före 1800-talets skiftesreformer och 1900-talets modernisering.

Delar av det gamla hemänget till Stora Hajdes i Fröjel hävdas än idag på gammalt vis.

Tid och plats

Start onsdag 8 oktober kl. 09 vid [hotell Solhem i Visby](#). Vi kommer att åka runt gemensamt i buss.
Avslut vid hotell Solhem torsdag 9 oktober kl. 15.

Resa

För att kunna delta kommer du att behöva resa till Gotland dagen innan, alltså tisdag 7 oktober. Vi avslutar träffen på onsdag eftermiddag så att du kan ta båten tillbaka till fastlandet samma dag. Båt till Gotland går från Oskarshamn i Småland och från Nynäshamn i Södermanland. Information och bokning av biljetter görs via båtbolaget [Destination Gotland](#). Hotell Solhem ligger på gångavstånd från Visby hamn. Dock är det en ganska brant backe upp till hotellet, så om du vill kan du boka en taxi. Tips på företag är [Taxi Gotland](#). Det finns förstås fler.

Kostnad

1350 kr. Då ingår arrangemanget, busstransport och all mat. Faktura skickas i efterhand.

Boende & frukost

Vi kommer att bo vid [hotell Solhem i Visby](#). **Observera att du behöver boka och betala boendet på egen hand, det ingår inte. När du bokar, meddela då att du deltar i den här träffen, eftersom de reserverar rum till oss (fram till 22 augusti).**

Mat

Ingår - ordnas gemensamt för alla deltagare.

När du anmäler dig, meddela om du önskar särskild kost av något slag!

Anmäl dig [här](#) - senast torsdag 21 augusti

Ber om överseende med att du behöver ta dig igenom lite datasäkerhetsfrågor i anmälan.

Frågor om träffen och vistelsen på Gotland? Vänd dig till Hjalmar Croneborg.
hjalmar@croneborgworks.se, tel. 0706 15 05 75

Frågor om Hantverkslaboratoriet och nätverket Svenska kulturlandskap? Vänd dig till Eva Gustavsson.

eva.gustavsson@conservation.gu.se, tel: 031 786 93 41

Karta

NÄTVERKET SVENSKA KULTURLANDSKAP

Nätverket fungerar som en kontaktyta för människor som praktiskt arbetar i kulturresevat eller motsvarande miljöer, till exempel musei-jordbruk, naturresevat med höga kulturvärden eller privata jordbruk som i huvudsak drivs i historiska landskap. Nätverket möjliggör kunskapsutbyte mellan människor som verkar i dessa miljöer, ger ett forum för diskussion och ska även kunna fungera som stöd för människor både i kulturresevat och andra landskapsavsnitt. Via nätverket kan kontakten och kommunikationen mellan myndigheter, forskare och praktiska utförare underlättas. Nätverket som bildades 2010 stöds av [Riksantikvarieämbetet](#) och [Hantverkslaboratoriet](#). Läs mer om nätverket och dokumentationen från tidigare konferenser på [nätverkets webbsida](#).

HANTVERKSLABORATORIET

Hantverkslaboratoriet är ett centrum för kulturmiljöns hantverk, med Göteborgs universitet som huvudman. Verksamheten har initierats i samarbete med bland andra Riksantikvarieämbetet, Svenska kyrkan, Sveriges Hembygdsförbund och Statens Fastighetsverk.

Hantverkslaboratoriets uppdrag är dels att dokumentera och säkra hotade hantverkskunskaper inom områdena landskapsvård, historisk trädgård och bygghantverk, dels att initiera uppföljning, forskning och utvecklingsarbete i kulturmiljövårdens praktik med inriktning mot hantverkliga problem och frågeställningar. Läs mer om oss på <https://www.gu.se/hantverkslaboratoriet>.